

Νεωστὶ οἰκαδὲ ἐρχόμενος ἐνετύχον τῷ ἐμῷ φίλῳ Ἀγωνιστῇ περιπατοῦντι – ἡμεῖς ὁμοίως ἐμπειρῶ ἐστον τοῦ ἐλληνίζειν – καὶ ἔνθα εἰς λόγους ἀφικόμεθα διαλεγόμενοι περὶ ἄλλων τε καὶ τοῦ Ἀγῶνος Ἀρετῆς.

- ΑΓ· Ἄλλ', εἰπέ μοι νυνί, ὦ λῶστε φίλε, τίνα δ' οὖν λόγον ἐκκέκρικας καὶ διὰ τί;
- ΕΓΩ· Ὁ ἐμοὶ ἡρημένος λόγος ὄδε τοῦ πάνυ Ἡρακλείτου τοῦ Μιλησίου ἐστίν· ΠΑΝΤΑ ΡΕΙ Ἐκκέκρικα οὖν τοῦτον νομίζων ἀκριβέστατα τὰ ἀεὶ τε καὶ πανταχοῦ ἐν τῷ κόσμῳ πράγματα διηγείσθαι· Πάντα τυγχάνει ρέοντα καὶ εὐμετάβολά γε ὄντα.
- ΑΓ· Εὖ λέγεις, ὦ φίλε. Τί οὖν λέγει τόδε τὸ ῥῆμα; Δεῖξόν μοι σαφέστερον – μὴδ' εἴπῃς μόνον τὰ περὶ τοῦ παντός.
- ΕΓΩ· Πρῶτον μὲν, ὡς τῆς διηγήσεως ἐμοῦ πρεπόντως ἄρξων, ἐρῶ, ἃ κατὰ τὸ κοινὸν τοῖς πολλοῖς περὶ τούτου τοῦ ῥήματος ὁμολόγηται καὶ δὴ μάλιστα γραμματικά ἐστιν· Κατὰ Ἡράκλειτον πάντα γίνεταί ἐκ τοῦ αἰδίου καὶ ἀειζώντος πυρός, ὁ αἰωνία ὀρμῆ – τοῦτό ἐστι τὸ “πάντα ρεῖ” ἢ τὸ εἶναι ἐν τῷ γίνεσθαι – πορευθὲν κάτω ὡς ἰσχυρὸν γενησόμενον γίνεταί ὕδωρ κάπειτα γῆ καὶ ἄνω αὖ τὸ πῦρ. Καὶ διὸ λέγεται· “Ὀδὸς ἄνω κάτω μία καὶ ἄντη.” Ὁ ἀγὼν ἅμα τε καὶ ἡ ἄρμονία τῶν ἐναντίων τούτων κατὰ ἐκείνον τὸ ἡγοῦμενον στοιχεῖόν ἐστιν. Πρὸς τοῦτο ὁ Ἡράκλειτος καὶ ἔγραψε τὸ ῥῆμα “πόλεμος πατὴρ πάντων”. Τὸν τοῦ κόσμου νόμον λέγει “λόγον”, οὗ μέρος ὁ τῶν ἀνθρώπων νοῦς τε καὶ ἡ φρῆν ἐστιν.
- ΑΓ· Ταῦτα, ὦ τάν, δοκεῖ μοι πάνυ νοητὴ θεωρία τ' ἰδέα τ' εἶναι. Τί δὴ οὖν δοκεῖς σοι;
- ΕΓΩ· Εἶεν· Νυνὶ δὲ δὴ τὴν ἐμαυτὴν γνώμην ἐλευθερῶς ἀποφανοῦμαι· Ἔχει γὰρ ἐμοὶ δοκεῖν ὡσπερ ὁ Ἡρόδοτος ἐν ταῖς ἱστορίαις που ἔγραψεν, ἐν αἷς Σόλωνι εἴρηται· “ἡ ἐτέρη ἡμέρη τῆ ἐτέρη ἡμέρη τὸ παράπαν οὐδὲν ὁμοίον ἐστίν.” Ὅθεν καὶ ὡσαύτως οἶόν τέ ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι οὐκ ἔστιν, ὅπως τις εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν δις εἰσβαίνει – καὶ ὁ Ἡράκλειτος ταῦτα λέγει. Ταυτί μοι δοκεῖ ἀληθὴ εἶναι καὶ λίαν ὦδε ἔχειν καὶ τότε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ. Ἄλλα τὰ ἄλλα λέγεται· Ὁ Ἡράκλειτος “πάντα ρεῖ” φάσκων λέγει, ὅτι ἔξεστι διατελής τε βέβαιός τε μεταβολὴ τῶν ὄντων. Ἐὰν δὲ τις ἀκριβέστερον σκοπῇ καὶ ἐξετάζη ταῦτα καὶ δὴ καὶ διανοῆ, ἐπελεύσεται τοι αὐτῷ, ὅτι οὕτως ὀξύμωρόν τι προκείται.
- ΑΓ· Οὐ μανθάνω, ὅ τι λέγεις. Καθ' ὅσον ὀξύμωρον ἔχομεν;
- ΕΓΩ· “Βέβαιος” γὰρ ἢ “διατελής” ἢ “συνεχής” οὐ πάνυ τι συμβαίνουσι σὺν τῷ λόγῳ “μεταβολή”. Ἐνθένδε πάντα οὖν μετηλλάττετο ἂν πλην τῆς μεταβολῆς αὐτῆς βεβαίον οὐσης. Τοίνυν ἐκ τούτου τὸ μόνον βέβαιον καὶ συνεχές ἐστίν ἢ μεταβολὴ αὐτῆ οὐ ρέουσα κἀντεῦθεν ὀξύμωρόν ἐστι λέγειν ταύτην βέβαιον εἶναι. Ταῦτα οὖν θαυμαστά μοι δοκεῖ.
- ΑΓ· Πάνυ μὲν οὖν.
- ΕΓΩ· Φέρε δὴ· Πρὸς τούτοις τὸ “ρεῖν” ὡς τὸ εἰκὸς ἀξιόλογόν ἐστιν ἅτε δὴ λέγον τὴν μεταβολὴν ἢ ὀρμῆ ἢ κλίνη γίνεσθαι. Ἐννοητέον γὰρ σοι τὸν βίον ὡσπερ ποταμὸν τινα ὄντα· τοτὲ μὲν σφοδρὸν καὶ βίαιον, τοτὲ δὲ ἡσυχον καὶ πρανὺν. Καὶ ἔστι τοίνυν ὅτε τὸ τῆς ψυχῆς ὕδωρ ὡσπερ τὸ τοῦ ποταμοῦ μὲν βαθὺ ἢ θερμόν – διαβατὸν ἢ ψυχρὸν δὲ ἐστίν. Ταῦτα μὲν πάνυ μεταφορικά, ὁμῶς δὲ ἀληθὴ ἐστίν οὕτω διὰ τέλους γιγνόμενα. Ἡμεῖς γὰρ ἄνθρωποι ὄντες τῷ ὄντι ἐσμέν κυκλήσεως ἀλωτοί, ἐν ἧ καλοῖς, εὐδαιμονία, ἐνθουσίασει ἔπειτα ὀργή, λύπη, πένθος, δυστυχία, κακὰ ἐφέπεται καὶ ἄλλως πάλιν.
- ΑΓ· Πῶς γὰρ οὐ; Κἂν κύων κἂν ὄς γνοίη.
- ΕΓΩ· Ὡς τὸ εἰκὸς οὕτως ἔχει καὶ οὐδεὶς ἀμφισβητήσει. Πᾶσαι αἱ αἰσθήσεις αὐταὶ εἰς ἀλλήλας ρέοντως μεταβαίνουσι συμπλεκταὶ οὔσαι.
- ΑΓ· Μὰ τοὺς θεοὺς, ἀληθὴ λέγεις, ὦριστε, ἄλλα πῶς πάντα τοιαῦτα φανερώς ἐννοητέα ἐμοί;
- ΕΓΩ· Ἄγε· Τόδε παράδειγμά τι τοῦ “ρεῖν” ἅμα τε καὶ τοῦ μεταλλάττειν εἶπῃ· Νεανίας τις ἐρωτικῶς ἔχων κόρης τινὸς ἡδυπαθεῖ ἐν πάθει ἡδέσι καὶ ἐντεῦθεν εἰδέναί ἐθέλει, πότερον αὐτῆ ἡράσθη αὐτοῦ ἢ οὐ. Ἄλλα νῦν αὐτὸν δεῖ ἀγλίστατα παθεῖν, ὅτι ἡ κόρη αὐτοῦ οὐκ ἐπιθυμεῖ. Ἀρχόμενος ἔρωος τε ἐνθουσιασμός τε ταχὺ μετακινουσιν εἰς λύπην τε πένθος τε καὶ ὀλίγου δεῖν πικρίαν τελευτῶν.
- ΑΓ· Ναιχί, ὦ βέλτιστε, καὶ πάνυ γε. Οὐκ ἄρ' ἔφθη τρυφῶν κἄγαν ταχέως χαλεπῶς ἠνεγκεν.
- ΕΓΩ· Ἄλλα τάδε δὴ πράγματα παρέχει· Τὸ “ρεῖν” καίπερ λεγόμενον ὑγρὸν καὶ μαλακὸν εἶναι νυνὶ δοκεῖ ἡμῖν αἰφνιδίως ἔχειν ἄλλως τε καὶ καλοῖς κακῶν καὶ αὖ κακοῖς καλῶν ἐπομένων ἄγαν ταχέως. Φῆς ἢ οὐ;
- ΑΓ· Φημί. Ὅρθῶς λέγεις, ὦ ἑταῖρε. Φάθι δὴ· Πῶς ἄρ' ἔχει;
- ΕΓΩ· Ἐνθυμήθητι· Ἄλλα τὸ ὕδωρ καὶ συγκείμενον ἐκ τῶν μολεκύλων καὶ ἀτόμων λέγεται ρεῖν καὶ δὴ καὶ τῷ ὄντι ρεῖ· πῶς γὰρ οὐκ οὖν ὁ βίος;
- ΑΓ· Ὅντως ἀληθῶς λέγεις, ὦγαθε. Τί δ' οὖν νοεῖς ξυλλήβδεν;
- ΕΓΩ· Πάντα ὡς συνελόντι λέγειν δὴλά ἐστι τῷ παντὶ ρέοντως μεταβάλλοντά τε μετακινουντά τε ἐν αἰδίῳ κυκλήσει συμπλεκτά· Οὐδὲν γε διαμένει ὁμοιον ὄν, ὡς ζῶα, ἄνθρωποι, εἶδη, αἰσθήσεις, πόλεις, χώραι καὶ ὁ κόσμος καὶ τὸ τέλος τὰ πάντα.
- ΑΓ· Ὅμολογῶ τὰ πάντα. Δεινὸς λέγειν καὶ πάνυ πιθανὸς δοκεῖς μοι, ὦ λῶστε.
- ΕΓΩ· Ἴθι δὴ· Ἄλλα τί δ' ὕφελός ἐστι τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς τούτῳ τῷ λόγῳ οὐκετι φωνουμένης ὡς ἀχρηστοῦ οὔσης; “Πάντα ρεῖ” ἐμοὶ δοκεῖν λέγει, ἅπερ τῆ Ἑλληνικῆ φωνῆ συνέβη· Πάλαι μὲν πανταχοῦ ἠλληνίζετο, νῦν δὲ δὴ οὐκέτι ἠλληνίζεται. Ἐνθένδε φαίνεται αὐτῆ ἢ γλώττα ἀχρηστὸς εἶναι οὐκέτι φωνουμένη καὶ οὐδαμῶς διασπαρτὴ πανταχόσε. Καὶ αὐτὸ τοῦτο δοκεῖ μοι τὸ ῥῆμα ἰκανώτατον εἶναι τὸ συμβᾶν καὶ πάντα τὰ πράγματα διηγείσθαι.
- Ἄλλα ἔτι καὶ νῦν πολλοὺ ἀξία ἐστίν· Καίπερ τεθνάναι δοκούσης ταύτης τῆς γλώττης ἡμεῖς πολλὰ τε καὶ παντοδαπὰ μανθάνειν ἔχομεν παρὰ ταύτης, ἢ βελτίονα εἰπεῖν παρὰ τῶν σοφῶν ἀνθρώπων τῶν χρωμένων ταύτῃ τῆ φωνῆ, ὡσπερ τοῦ Πλάτωνος, Ἀριστοτέλου, Ἡροδότου, Πυθαγόρου καὶ τῶν λοιπῶν. Πολλὰ γε οὖν καὶ πολλοῦ ἀξία συγγράμματα τούτων ἡμῖν διασωστά ἐστίν, ὥστε τούτοις ἡδόμεθα ἐξὸν ἡμῖν τὴν φωνὴν σκεπτομένοις καὶ δὴ καὶ τοῖς λόγοις αὐτῶν ἐρευνῶσι σοφωτέροις γίνεσθαι.
- Τίς οὖν γλώττα ὠφελιμωτέρα ἂν εἴη ταύτης τῆς Ἑλληνικῆς γενναιοτάτης πασῶν τῶν φωνῶν οὔσης;
- ΑΓ· Παντάπασι δοκεῖς ἐμοὶ δὴπου ἀληθές τι λέγειν, ὦ βέλτισθ' ἑταῖρε.
- ΕΓΩ· Ἄγε· Νυνὶ δεῖ ἐμὲ προβαίνειν οἰκαδὲ. Διελέχθημεν δὲ πολὺν χρόνον πολλοὶ ἐν τοῖς λόγοις ὄντες.
- ΑΓ· Ναί. Καὶ ἐμὲ δὴ νῦ χρῆ προῦλθεῖν γε. Καὶ μὴν εὖ ἐλέξαμεν. Εἰς ἀθῆς γε, ὦ λῶστε φίλε.